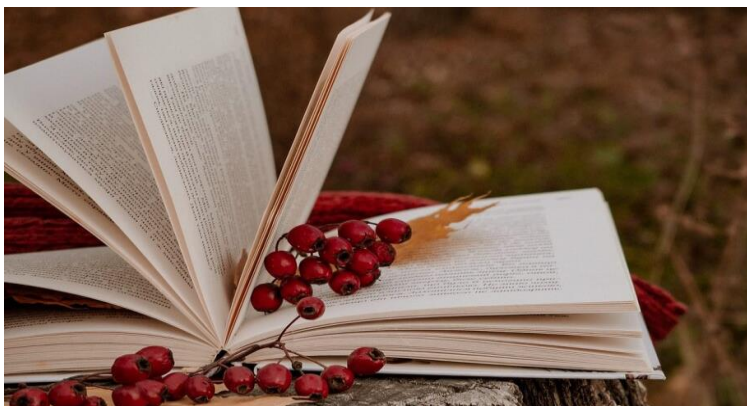

Відділ освіти, молоді та спорту
Пирятинської міської ради
Полтавської області
Пирятинський ліцей
Пирятинської міської ради Полтавської області

С. М. Легоненко

**Розвиток критичного мислення на уроках
української мови та літератури як умова
самовдосконалення вчителя та
самореалізації учня**

Методичний посібник

Пирятин - 2023

Легоненко Світлана
Миколаївна,
учитель української мови
та літератури
Пирятинського ліцею
Пирятинської міської
ради
Полтавської області,
стаж за фахом - 23 роки

Методичний посібник містить власні знахідки й напрацювання з теми „Розвиток критичного мислення на уроках української мови та літератури як умова самовдосконалення вчителя та самореалізації учня“.

Ефективні прийоми і методи роботи будуть корисними учителям української мови та літератури, а їх застосування на уроках дасть можливість кожному вихованцеві відчути радість досягнення, усвідомлення своїх здібностей, віру у власні сили.

Рецензенти:

Оніщенко Наталія Олександрівна, голова спільноти вчителів української мови та літератури, зарубіжної літератури Пирятинської ТГ, старший учитель

Гуленко Людмила Миколаївна, завідувач кафедри вчителів української мови та літератури Пирятинського ліцею Пирятинської міської ради Полтавської області, учитель-методист

Схвалено педагогічною радою Пирятинського ліцею Пирятинської міської ради Полтавської області (протокол № 01 від 17.01.2023)

Зміст

ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ЯК УМОВА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНЯ	6
РОЗДІЛ 2. ВЛАСНІ ЗНАХІДКИ Й НАПРАЦЮВАННЯ	14
2.1. Літературний проєкт „Імена Полтавщини. Григорій Сковорода“	14
2.2. Компетентнісний урок „Поетична збірка Івана Франка „Зів’яле листя“. Місце любовної теми у творчості письменника“	18
2.3. Виховний захід „Що таке краса?“	22
2.4. Година спілкування „Конфліктність - запорука успіху?“	26
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	30

ВСТУП

Найкращий учитель для дитини той, хто духовно спілкується з нею, забуває, що він учитель, і бачить у своєму учневі друга, однодумця. Такий учитель знає найпотаємніші куточки серця свого вихованця, і слово в його устах стає могутнім знаряддям впливу на особистість, яка розвивається.

В. О. Сухомлинський

Сучасна освіта орієнтує вчителя-словесника на формування всебічно розвиненої особистості, учня з належним художнім смаком, оптимістичною психікою, високими моральними якостями, духовністю, національною свідомістю. Випускник школи, аби бути успішним у житті, повинен уміти самостійно працювати з великим обсягом інформації (знаходити її, аналізувати, робити узагальнення, зіставляти), критично і творчо мислити, бути комунікабельним.

Не є таємницею, що мета навчання - змінювати не навколишню реальність, а учня, надавати йому знань, виховувати, розвивати. Це, звичайно, найважче для вчителя, адже немає на Землі нічого складнішого за людину. Результативність досягнень підвищується за умови застосування завдань, що зацікавлюють дітей, зближують процес навчання з життям, показують практичне значення вивченого матеріалу.

Викладання української мови та літератури в

сучасній школі потребує від учителя-філолога постійних шукань, вміння знаходити найефективніші шляхи передачі знань, способи формувань умінь і навичок, пізнавальної активності, творчої самореалізації особистості учнів.

Головними принципами навчання є вміння зняти почуття страху з душі дитини, зробити її вільною, побачити в ній повноцінну і здатну до творчості серйозну людину, сприяти розвитку цих якостей.

Нині більшість словесників активно впроваджують у практику новітні освітні технології чи їх елементи, нетрадиційні прийоми і методи навчання, використовують нові форми занять для активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Розділ 1

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ ЯК УМОВА САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ВЧИТЕЛЯ ТА САМОРЕАЛІЗАЦІЇ УЧНЯ

Метою освітнього процесу на даний момент є не лише окреслення кола необхідних знань, умінь і навичок, а розвиток особистісних можливостей учня, формування його компетентностей, що базовані на знаннях, схильностях, досвіді, цінностях власних здатностей вирішувати практичні завдання та діяти в нестандартних ситуаціях. Цьому сприяє технологія розвитку критичного мислення, яка створює умови для виявлення інтересів, нахилів, пріоритетів школяра і надає можливість реалізуватись у різних видах діяльності.

Чому саме ця технологія мене зацікавила?

Це педагогічна система, яка спрямована на формування в школярів аналітичного мислення.

Вона має унікальний набір прийомів і технік, які дозволяють на уроці створювати ситуацію мислення, матеріалом для якої можуть служити навчальні тексти, параграфи підручників, уривки наукових статей, художні твори, відеофільми.

Мета технології – навчити такого сприйняття навчального матеріалу, у процесі якого інформацію, яку отримує учень, можна розуміти, сприймати, порівнювати з особистим досвідом і на її ґрунті формувати своє аналітичне судження.

Над даною темою працюю з метою вдосконалення процесу навчання, формування життєвих компетентностей, пошуку оптимальних шляхів розвитку творчих здібностей дітей, формування позитивної мотивації до навчання.

Основна ідея досвіду полягає у відмові від репродуктивного навчання, в активізації проблемно-пошукової діяльності учнів, які під супроводом учителя формулюють проблеми, шукають шляхи їх розв'язку, отримують результат. Такий вид діяльності сприяє підвищенню самооцінки будь-якої особистості.

Можу визначити наступні ознаки критичного мислення:

- аналітичність (відбір, порівняння, зіставлення фактів і явищ);
- асоціативність (установлення асоціацій із раніше вивченими фактами, явищами);
- самостійність;
- логічність (уміння будувати логіку доказовості рішення проблеми, послідовність дій);
- системність (уміння розглядати об'єкт, проблему в цілісності їх зв'язків і характеристик).

Варто звернути увагу, що критичне мислення має такі характеристики:

1. Самостійність. Ніхто не може мислити за людину, висловлювати її думки, переконання, ідеї тощо. Мислення стає критичним, тільки якщо носить індивідуальний характер.

2. Постановка проблеми. Критичне мислення досить часто починається з постановки проблеми, тому що її розв'язання стимулює людину мислити критично.

Початок рішення проблеми - це збирання інформації, бо роздумувати „на порожньому місці“ фактично не можливо.

3. Ухвалення рішення. Закінчення процесу критичного мислення – це ухвалення рішення, що дозволить оптимально розв’язати поставлену проблему.

4. Чітка аргументованість. Людина, що мислить критично, повинна усвідомлювати, що часто проблема може мати кілька рішень, тому треба підкріпити обраний варіант вагомими, переконливими власними аргументами, які б доводили, що її розв’язання є найкращим, оптимальним.

5. Соціальність. Кожен із нас живе в соціумі. Тому доводити свою позицію потрібно в спілкуванні. Під час диспуту, дискусії людина поглиблює свою позицію або може щось змінити в ній.

6. Які існують етапи уроку з використанням технології критичного мислення?

Перший етап – актуалізація пізнавальних процесів.

На цьому етапі вирішується три завдання:

1. Пробудити, викликати зацікавлення, схвилювати, спровокувати учнів думати, згадувати те, що вони знають.

Для цього варто спиратися на набуті знання та досвід дітей, пропонувати згадати, що їм відомо з даної теми, проаналізувати свої знання, спрямувати мислення у відповідне русло. Це дозволяє вчителю окреслити рівень та коло знань, які згодом поповняться новими, відкоригувати помилки мислення.

2. Актуалізувати мислення учнів, пам'ятаючи, що навчання – це активна діяльність.

Активне залучення означає, що кожна дитина має усвідомити своє мислення у своїх словах через письмо або мовлення. Використовуючи різноманітні методи, форми та прийоми, учитель активізує участь учнів у навчальному процесі, провокуючи їх до цілеспрямованого мислення, демонстрування вже набутих знань, висловлювання особистих думок, вибору форм навчання, мотивації інтересу до даної теми, критичного сприйняття нової інформації, усвідомлення здатності до саморозвитку та самоактуалізації.

3. *Визначити мету та завдання навчання*, формувати інтерес учнів і розуміння мети вивчення даної теми (питання, проблеми), розвивати внутрішню мотивацію до цілеспрямованого навчання, підтримувати пізнавальну активність.

Другий етап – засвоєння змісту (побудова знань).

Головними завданнями цього етапу є:

- підтримка зацікавленості, викликаної на першому етапі;
- стимулювання старання учнів;
- відстеження засвоєння нових знань.

На даному етапі відбувається безпосереднє ознайомлення з новою інформацією шляхом:

- читання тексту;
- перегляду фільму;
- прослуховування лекції;
- виконання експерименту тощо.

Активність учнів проявляється в тому, що вони:

- ставлять запитання;
- роблять помітки в уривках тексту, які викликають сумнів, незрозуміння тощо.

Коли дитина керує своїм розумінням, вона:

- включається в процес уведення нової інформації в схему знань, які вже має;
- мимоволі зіставляє нове з тим, що їй вже відомо;
- щоб досягти розуміння, будує „мости“ між новим і вже відомим.

Учитель повинен стимулювати діяльність учнів, заохочувати такі методи, як аналіз, синтез і порівняння.

Третій етап – осмислення (рефлексія).

На цьому етапі словесник вирішує два важливих завдання:

- спонукання дітей висловлювати своїми словами отриману інформацію, бо ми краще запам'ятовуємо те, що формуємо в особистому контексті;
- сприяння обміну ідеями між учнями, у результаті чого збагачується словниковий запас та активізуються здібності до самовияву.

На цьому етапі уроку відбувається:

- осмислення нового матеріалу;
- адаптація нових понять в особистій системі знань кожної дитини, тобто зміна вже існуючого уявлення;
- реструктуризація сформованих зв'язків, що формує місце для нової інформації;
- засвоєння й закріплення знань.

Як учитель української мови і літератури намагаюся у своїй діяльності впроваджувати різні форми і методи роботи. Обираючи їх, чітко з'ясовую основну мету, конкретні завдання, які розв'язуватимуться на уроці. Безперечно, критерієм ефективності методу є його результативність. Варто наголосити, що оптимальним є

поєднання методів та прийомів технології розвитку критичного мислення з інтерактивними методами та прийомами групового і кооперативного навчання.

Метод „Знаємо - хочемо дізнатися - дізналися“ застосовую в роботі зі знайомими темами. Важливість його в тому, що він охоплює всі етапи уроку: актуалізацію, усвідомлення та рефлексію. Починаючи з п'ятого класу, учні знайомляться з такими методами та формами роботи: „Асоціативний куц“, „Ажурна пилка“, „Припущення на основі запропонованих слів“, „Навчання на протилежностях“, „Мозковий штурм у парах“, „Загальна угода“ та інші. Дітям цікаво працювати в групах, парах (вони мають час подумати, обміняти ідеями і лише потім озвучувати свої думки перед класом, а це сприяє розвитку навичок спілкування, уміння висловлюватись, критично мислити, уміти переконувати й вести дискусію).

Ефективним видом творчих завдань, що сприяють розвитку мовлення та креативного мислення, стало написання сенканів, за допомогою яких учні вчаться стисло й образно висловлювати своє бачення того чи іншого предмета.

Метод „Навчаючи – учусь“ використовую при вивченні блоку інформації або при узагальненні та повторенні вивченого.

Щоб дитині було цікаво навчатися, читати твори, на уроках літератури використовую різні види диктантів: літературні, цитатні, бліц-диктанти, диктанти „Одним словом“. Особливо подобаються асоціативні диктанти. Учитель дає ключове слово, а кожен учень записує слова, які асоціюються в нього із поняттям. За допомогою цього виду роботи можна швидко і різносторонньо перевірити

знання учнів з теми, яка вивчається, здійснювати підготовку одинадцятикласників до зовнішнього незалежного оцінювання.

Такі диктанти можна проводити на різних етапах уроку: на початку, під час перевірки домашнього завдання, актуалізації знань, при повторенні, узагальненні.

Досить актуальним на сьогодні методом формування критичного мислення є різні види дискусій, дебатів, які проводжу в старших класах. Вони дозволяють ефективно розв'язувати проблеми через самовираження, учитися аналізувати ситуацію, добирати аргументи для розв'язання проблеми, розвивати комунікативні навички.

„Читання з маркуванням тексту“ дозволяє учням чітко визначити те, що вже є відомим з даної теми, та те, на що варто звернути увагу.

Укладання кластера (метод навчання „Кластер“) сприяє систематизації знань старшокласників, розвитку мислення, логічності та інших компетенцій. Для узагальнення засвоєного матеріалу може послугувати і невеликий твір-міркування (метод навчання „Твір-п'ятихвилинка“). Окремі твори можуть бути зачитані відразу та обговорені за потреби, аналіз та оцінювання інших можна зробити після закінчення уроку.

Критичне мислення формується поступово, у результаті щоденної кропіткої роботи вчителя й учня, з уроку в урок, з року в рік. Кожен педагог має вирішити для себе, які методи і прийоми формування та розвитку критичного мислення обрати, але при цьому він повинен усвідомлювати, що навчити дітей мислити критично протягом одного уроку фактично неможливо. Критичне мислення часто називають „спрямованим мисленням“,

тому що воно спрямоване на одержання бажаного результату.

Як бачимо, проблема розвитку критичного мислення у школярів наразі є актуальною, оскільки високий показник рівня сформованості критичного мислення забезпечує успіх у будь-якій діяльності, серед яких на першому місці – навчальна.

Варто не забувати, що критично мисляча дитина – це творча особистість.

Розділ 2

ВЛАСНІ ЗНАХІДКИ Й НАПРАЦЮВАННЯ

2.1. Літературний проєкт „Імена Полтавщини. Григорій Сковорода“

Мета проєкту: ознайомити учнів із життям та творчістю видатного земляка; визначити роль окремих чинників, що впливали на формування особистості митця; допомогти учням зрозуміти морально-етичні ідеали та філософські ідеї Григорія Сковороди; розвивати вміння обґрунтовувати власні відповіді, думки, міркування і висновки; висловлювати власні судження, порівнювати; сприяти формуванню бажання життя за законами честі й моралі; формувати духовно-моральний світогляд учнів на основі роздумів над поняттями „філософія“, „життєвий шлях“, „мудрість“, „сродна праця“, „чиста совість“ та ін.

Форма: урок-проєкт.

Формувати ціннісно-сміслові, пізнавальні, пошукові, дослідницькі, комунікативні, соціальні, читацькі, творчі компетентності.

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань учнів (фаза актуалізації).

– Пригадаймо видатних людей Полтавщини.

(Катерина Білокур, Леонід Глібов, Микола Гоголь, Євген Гребінка, Іван Котляревській, Панас Мирний, Григір Тютюнник, Маруся Чурай, Григорій Сковорода ...)

– І це лише невелика краплинка в океані української літературі.

III. Повідомлення теми та мети уроку. Очікування учнів.

– Цього року ми відзначаємо 300-річчя від дня народження Григорія Савича Сковороди, відомого письменника-земляка, мандрівного філософа, тому темою нашого літературного проєкту є „Імена Полтавщини. Григорій Сковорода“.

– Що ви очікуєте від сьогоднішнього уроку?

(Учні записують у зошит.)

IV. Основний зміст уроку (фаза побудови знань).

– Уже багато відомо вам про цю незвичайну людину. Я пропоную переглянути відео „Десять цікавих фактів про Григорія Сковорду“. Але попередньо ви отримаєте завдання: визначити риси характеру цієї людини та аргументувати свою відповідь.

Робота класу:

1. Відвертий („справжні вироки“).
2. Сміливий („Не я бажав тебе бачити, а ти сама захотіла на мене подивитися. А як же ти мене роздивишся, коли я перед тобою удвоє зігнуся?!“).
3. Відданий батьківщині (пробув декілька років у Римі, Відні, Венеції, але повернувся додому).
4. Справедливий.
5. Скромний (ів один раз на добу й після заходу сонця, скромний одяг, усе майно носив із собою, читачі самі його шукали).
6. Обдарований (знав латинь, італійську, французьку, німецьку, грецьку, польську мови, мав музичні здібності, грав на органі, флейті, сопілці).
7. Наполегливий.
8. Свободолюб(навіть утік із в'язання).

– Правила життя Г.Сковороди:

1. Навчання понад усе.
2. Не зраджувати своє покликання.
3. Ніколи не втрачати гідності.
4. Уміти помічати щастя тут і зараз.
5. Пізнати себе.

– До Вашої уваги рядки з поезії „De libertate“.

Що є свобода? Добро в ній яке?
Кажуть, неначе воно золотее?

– Ви знайомі з цими рядками. А що є свобода для вас? Спробуємо зараз дізнатися. Ключове слово – „свобода“. Напишіть, будь ласка, ті дієслова, які у вас асоціюються з цим словом.

– Вкажіть також колір-асоціацію. *(Робота класу.)*

– Тепер з’ясуємо, що ж є свобода для Г.Сковороди?

(Діти читають вірш „De libertate“ та знаходять відповідь на запитання.)

– Ми, українці, як ніколи, зараз виборюємо свою свободу, адже наш народ – це дуже давня нація, яка живе на нашій святій землі уже багато тисяч років. Ми маємо певні риси характеру та поведінки, які притаманні лише нам, власні традиції, звичаї, одяг, їжу, територію. Ми – свободолюбний народ, який весь час змушений проганяти ворогів зі своєї землі. *(Перегляд відео про початок війни 24 лютого 2022 року.)*

– Свобода важлива для кожної людини, для будь-якого народу. Наша сила – у єдності, тож перемога за нами!!!

– Хочеться також сьогодні обговорити афоризми Григорія Савича, ті зернини мудрості, які вчать нас жити в цьому світі.

- Прочитати афоризм, який сподобався найбільше, та пояснити його.

V. Підсумок уроку (фаза консолідації).

– Чи справдилися ваші очікування? Що запам'яталося?

– Завдання додому: намалювати портрет з уяви. Яким Ви бачите як людину Г.Сковороду? Чому саме таким?

2.2. Компетентнісний урок „Поетична збірка Івана Франка „Зів’яле листя“. Місце любовної теми у творчості письменника“

Мета уроку: зрозуміти неперевершену красу інтимної лірики І. Франка; розвивати виразне читання, удосконалювати уміння аналізувати поезії, пояснювати образи-символи, формувати такі життєві навички як комунікація, критичне, логічне й творче мислення, сприяти усвідомленню, що любов - це людське почуття, яке необхідно берегти й цінувати.

Хід уроку

I. Мотивація, орієнтація.

1. Визначення емоційного стану, готовності до уроку.

Червоний – захоплення.

Жовтий – радість.

Зелений – спокій.

Коричневий – тривога.

Синій – сум.

2. Метод „Припущення за допомогою запропонованих слів“. (Учні намагаються визначити, над чим будуть працювати на уроці.)

Любов, романтизм, лірика, музика, страждання, драма, збірка...

II. Цілепокладання.

Можна провести за допомогою графічного організатора „З-Х-Д“. (Учням пропонується заповнити та озвучити першу та другу колонки таблиці.)

Заповнена таблиця „З-Х-Д“ може мати такий вигляд.

<i>Знаю</i>	<i>Хочу дізнатися</i>	<i>Дізнався</i>
-------------	-----------------------	-----------------

III. Цілереалізація.

1. Метод „Кластер“. (Учні, працюючи з роздатковим матеріалом, створюють кластер.)

Загальна характеристика поетичної збірки

Збірку „Зів'яле листя“ з підзаголовком „лірична драма“ Іван Франко створював протягом десяти років (1886-1896). Вона складається з трьох частин (так званих жмутків), у яких розкривається глибока душевна трагедія ліричного героя, викликана важкими обставинами громадського та особистого життя, зокрема неподілимим коханням, звідки й назва збірки „Зів'яле листя“ як художній образ втрачених надій, задавленого в душі великого почуття.

Недаремно Франко дав збірці підзаголовок „Лірична драма“. „Три жмутки“ - це три події, зміст яких - життя, нещасливе кохання ліричного героя. Конфлікт дуже напружений: адже тричі йому „являється любов“, і втретє він зайшов так далеко, що зневірився в усьому, прокляв життя й поклав йому край.

Не слід ототожнювати ліричного героя поезій із автором. Автобіографічні мотиви посідають у збірці чимне місце, але це не означає, що її героєм слід бачити самого поета. Митець має право на певні художні узагальнення, домисел. Душа ліричного героя „Зів'ялого листя“ ніжна, але безвольна.

Любовна, інтимна лірика збірки вражає своєю силою і глибиною („Чого являєшся мені у сні“, „Якби знав я чари, що спинають хмари“, „Як почуєш вночі край свого вікна“ та інші).

I. Франко підкреслює зв'язок своєї поезії з народною творчістю, в якій він черпає натхнення. До таких творів

належать передусім написані в стилі народних пісень поезії „Зелений явір, зелений явір“, „Ой ти, дівчино, з горіха зерня“, „Червона калино, чого в лузі гнешся“, „Ой ти, дубочку кучерявий“, „Ой жалю мій, жалю“, „Оце тая стежечка“ та інші.

В одному з віршів, уособлюючи народну пісню в журливих звуках сопілки, що чарують його серце, поет говорить:

І стиха до строю сопілки
Поплив із народним до спілки
Мій спів.

(„Полудне. Широке поле безлюдне“)

Велика кількість поезій „Зів’ялого листя“ написана на зразок народних пісень. Видатний український композитор М. Лисенко звертався до поезії цієї збірки й поклав на музику деякі з них.

О. Корнійчук у статті „Великий Каменярь“ зазначає, що „ліричні вірші Франка з циклу „Зів’яле листя“ стоять на рівні шедеврів світової поезії“.

2. Слухання пісень в аудіозаписі „Чого являєшся мені у сні?“, „Ой ти, дівчино, з горіха зерня“.

– Мої враження від почутого...

3. Літературознавче дослідження.

(Учні діляться на 3 групи, кожна отримує завдання.)

Перша група має, виразно прочитавши поезії „Ой ти, дівчино, з горіха зерня“, „Як почуєш вночі край свого вікна“, пояснити слова Д. Павличка: „Кожен з цих віршів існував завжди, він був не написаний, а знайдений, як діамантовий самородок, бо такого ні видумати, ні вистраждати неможливо“.

Друга група - здійснити ідейний аналіз поезії „Чого являєшся мені у сні?“, яку потрібно буде вивчити напам'ять.

Третя група - визначити фольклорні та літературні риси, ознаки в поезії „Ой ти, дівчино, з горіха зерня“.

4. Підсумкове слово вчителя.

V. Рефлексивно-оцінюючий.

1. Метод „Незакінчене речення“.

– Я дізнався...

– Мені сподобалося...

– Мене здивувало...

2. Заповнення останньої колонки в таблиці „З-Х-Д“, визначення емоційного стану на кінець уроку.

2.3. Виховний захід „Що таке краса?”

Мета: зрозуміти значення слова „краса“, розширити знання дітей про мистецтво, його види; розвивати естетичний та музичний смаки, уяву, спостережливість, критичне мислення, виховувати любов до музики, живопису, рідної землі.

Обладнання: комп’ютерна презентація, музичний твір „Місячна соната“ Людвіга ван Бетховена, репродукції картин Катерини Білокур, відеофрагменти.

Хід заняття

I. Організація учнів до заняття.

– Доброго дня, діти! Визначте свою готовність до уроку від 1 до 12 та обґрунтуйте.

– Що ви очікуєте від сьогоднішньої зустрічі? *(Учні записують на окремих листочках свої відповіді та озвучують їх.)*

II. Оголошення теми та мети виховного заняття.

– Людина може бачити красу в усьому, що її оточує. Варто згадати відому цитату: „Бог створив красу, щоб нею милуватися“.

– Як ви розумієте цей вислів?

III. Основний зміст заняття.

– Що таке краса? Яке б визначення ви дали цьому поняттю? *(Відповіді учнів.)*

Краса-це властивість, що приносить відчуття приємності та задоволення.

– Де ви можете спостерігати красу? *(Відповіді учнів.)*

– Є краса природи, мистецтва, архітектури, людини, людських взаємин, слова...

– Поговорімо про красу мистецтва. До вашої уваги „Місячна соната“ Людвіга ван Бетховена. Розкажіть про емоції, думки, які виникли у вас під час прослуховування музичного твору. *(Відповіді учнів.)*

– Історія створення цього шедедру є драматичною, оскільки соната була написана в той час, коли Бетховен відчував наближення глухоти, коли до нього вперше прийшло кохання, але Джульєтта Гвічарді обрала іншого. Сам Людвіг ван Бетховен назвав свій твір „Соната в дусі фантазії“, а його друг, Людвіг Рельштаб, підібрав іншу назву – „Місячна соната“...

– Сьогодні ми поговоримо про відому художницю Катерину Білокур.

Малювати почала з ранніх років, однак батьки не схвалювали це заняття і забороняли ним займатися як таким, що відвертає увагу від роботи по господарству і зашкодить заміжжю.

Про свої перші кроки у мистецтві художниця згадувала: „ Украла у матері кусочок білого полотна та взяла вуглину... І я намалюю з одного боку полотна

що-небудь, надивлюсь-намилуюсь, переверну на другий бік – і там те саме. А тоді виперу той кусочок полотна – і знов малюю... А одного разу... намалювала не краєвид, а якихось видуманих птахів... Мені було радісно на душі від того, що я таке зуміла видумати! І дивилась на той малюнок, і сміялась, як божевільна...“

Катерина продовжувала малювати потайки від рідних, використовуючи полотно та вугіль. Сама робила пензлі з коров'ячої вовни, котячої шерсті, вишневих гілочок і бляхи від консервних банок. Пензлі були настільки тонкими, що нагадували голки. Здебільшого Білокур малювала квіти, але до творчого доробку входять автопортрети та портрети.

– До вашої уваги перегляд відомих картин Катерини Білокур. Яка сподобалася найбільше? Поясніть.
(Відповіді учнів.)

– Чому, як ви думаєте, художниця малювала переважно квіти, не завдавши шкоди кожній із них?
(Відповіді учнів.)

– Краса природи... Важко, мабуть, описати всі барви, що їй притаманні. Вам пропонується завдання: до кожного фото, яке ви побачите на екрані, підібрати слово, словосполучення, коротке речення, що з ним асоціюється. *(Дітям пропоную різні фото, але останні мають відображати традиції України, одяг, красу її природи, символіку.)*

– Почувши ваші відповіді, можна зробити висновок, що наша Україна є...*(Відповіді учнів.)*

Найкрасивішою, сильною, рідною, улюбленою, вільною...

IV. Підсумок.

- Що нового дізналися на виховному занятті?
- Що найбільше запам'яталося?
- Чи виправдалися ваші очікування?
- Отже, краса чарує нашу уяву, захоплює та відкриває двері у світ творчості. Закінчити заняття хочу словами Ліни Костенко: „Люди, будьте взаємно красивими!“

2.4. Година спілкування „Конфліктність - запорука успіху?“

Мета: ознайомити учнів з поняттям „конфлікт“, розглянути позитивні та негативні сторони суперечок; формувати вміння конструктивно вирішувати конфлікти; підвищити глядацьку культуру учнів, вміння сприймати та аналізувати ситуації, відображені в мультфільмах, давати оцінку побаченому; виховувати толерантність, вміння порозумітися, долати неприязнь до інших.

Обладнання: папір формату А4, маркери, малюнки людини в різних життєвих ситуаціях, смужки зеленого, червоного, синього, жовтого, коричневого кольору по кількості учасників, проектор, мультимедійна дошка, презентація „Конфлікт“, стікери.

Хід заняття

I. Визначення емоційного стану учнів.

Діти мають обрати смужку того кольору, який відповідає настрою на початку заходу, та аргументувати.

Червоний – захоплення.

Жовтий – радість.

Зелений – спокій.

Коричневий – тривога.

Синій – сум.

II. Проблемне питання.

– На вашу думку, чому в людини буває поганий настрій?

(Діти пропонують свої варіанти відповідей: зустрівся з поганою людиною, хтось накричав чи

образив, посварився з кимось, отримав погану оцінку тощо.)

Для того, щоб визначити, якою буде тема сьогоднішньої зустрічі, пропонується метод „Припущення на основі запропонованих слів“: сила, конфлікт, неприязнь, настрій, крик, шляхи вирішення.

– За цими словами спробуйте визначити тему нашого заняття.

(Учні висловлюють свої думки.)

Після цього оголошується тема: „Конфліктність - запорука успіху? “

III. Мотивація діяльності.

– Що ви очікуєте від сьогоднішньої зустрічі?

(Варіанти відповідей: навчитися краще спілкуватися, розв'язувати конфліктні ситуації, контролювати свій настрій тощо. Очікувані результати один з учнів записує на дошці.)

IV. Складання асоціативного куща.

– Підберіть синоніми до слова „конфлікт“.

V. Робота в парах.

– Чому виникають конфліктні ситуації?

(Учні, працюючи в парах, обговорюють, а потім по черзі дають відповіді: через образи, плітки, заздрість, при боротьбі за лідерство, через відсутність порозуміння, у дівчат - через хлопців, у хлопців - через дівчат тощо.)

VI. Вправа „Мої дії в конфлікті“.

Учасники заняття об'єднуються у 4 групи. Кожна група отримує приклад конфліктної ситуації, відображеної на малюнку.

– Знайдіть конструктивний вихід із даної ситуації та озвучте її перед групою.

– Дякую, ми з вами вислухали думку кожного з присутніх. Способів вирішення конфліктів дуже багато, але до кожної ситуації обирати потрібно свій.

VII. Перегляд мультфільмів „Міст“ та „Пташки“.

– Давайте з вами подивимося, як вирішили свій конфлікт герої мультфільмів, та проаналізуємо.

VIII. Творча робота.

– Спробуємо скласти рекомендації щодо шляхів вирішення конфлікту.

(Діти записують на стікерах своє бачення вирішення конфліктних ситуацій, а потім кожен озвучує. Стікери вчитель розміщує на дошці.)

Варіант відповідей:

1. Умійте визнати свою помилку.
2. Не давайте негативної оцінки діям і вчинкам опонента.
3. Не „читайте нотації“ співрозмовнику.
4. Не потрібно „навішувати ярлики“, висміювати, намагатися присоромити іншого.
5. Не варто диктувати людині, як їй вирішувати проблему, давати поради, про які вона не просить.
6. Краще зосередитися на тому, як вирішити проблему, а не дискутувати про те, хто винен.

ІХ. Підсумок заняття.

- Визначимо емоційний стан на кінець заходу, пояснимо.
- Що цінного ви отримали на сьогоднішній годині спілкування?
- Які нові знання та навички набули?
- Чи справдилися наші очікування?
- Я хотіла б побажати вам вирости добрими, чесними, справедливими, гідними поваги інших, людьми, які всі свої непорозуміння вирішують толерантним способом.\

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Активні та інтерактивні методи навчання / Укладач О. С. Кравчина– К.: ЦППО АПН України, 2003. – 32 с.
2. Боровик О. В. Сучасні технології вивчення української мови // Українська література в загальноосвітніх школах. – 2003. – № 6. С.33-34.
3. Гончарова Л. Формування і розвиток сучасного мислення на уроках словесності// Рідна мова. – 2000. - №5. – С. 32-33.
4. Гудзик І. Розвиток критичного мислення школярів у навчальній діяльності// Українська мова та література. – 2004. – Берез. (№10). – С. 3-7.
5. Давиденко О. М. Розвиток критичного мислення на уроках мови і літератури // Вивчаємо українську мову та літературу. – 2005. – №2. – С. 7-8.
6. Кремень В. Освіта повинна готувати справжніх фахівців і свідомих патріотів // Освіта України. – №5, 18 січня 2005. – С. 2-3.
7. Лабенко О. Розвиток критичного мислення в середніх загальноосвітніх закладах // Рідна школа. – 2001. – № 4. – С. 68-70.
8. Пироженко Л. Інтерактивні технології навчання: Теорія, практика, досвід: Метод. посібник. — К., 2002.
9. Пометун О.І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Науково-методичний посібник/ О.І. Пометун, Л.В. Пироженко. За ред. О.І. Пометун – К.: Видавництво А.С.К., 2004. – 129с.